

VLAAMSCHE TOONEELGEMEENSCHAP,
was een poging in de jaren 1926-1929 van Rudolf

Roels met de medewerking van Oscar de Gruyter, directeur van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (KNS) te Antwerpen, om naar het Duitse voorbeeld van de Volksbühne, vanuit het publiek een Vlaamse gemeenschapskunst te realiseren: hoogstaand theater voor een zo ruim mogelijk publiek van werkers; theater als volksuniversiteit. Dit moest gebeuren via het uitkopen van een serie voorstellingen aan gunstige voorwaarden, het organiseren van een inzake aantal en sociale herkomst ruimer publiek door onder meer propagandabijeenkomsten binnen de Antwerpse agglomeratie, het verwerven van invloed met het oog op een concreet repertoire en een cultureel-programmatische stijl.

Tijdens het eerste seizoen was er nog een dubbel bezoektarief voor de leden; het tweede seizoen voerde een volstrekte eenheidsprijs in en had de donderdag als vaste speeldag. Aanvankelijk werd de onderneming geestdriftig door de pers begeleid; de organisatie van een hecht blok theatergegadigden leek de dynamische organisatie van een volwassen Vlaamse theatercultuur te waarborgen. Weldra echter ontstond enige teleurstelling. De Vlaamsche Tooneelgemeenschap bleek immers samengesteld uit een groep voordien reeds vaste toeschouwers, terwijl nieuwe bezoekerscontingenten nauwelijks werden gewonnen. De concentratie van een belangrijk toeschouwersbestand op uitkoopvaste voorstellingen verminderde de uiteindelijke financiële opbrengst van de directie. Bovendien leidde de bundeling onmiskenbaar tot elitaire vorming van een kring; het zelfbewustzijn van een aantal leden (onder wie vele onderwijsmensen) bedreigde zelfs de autonome beleidslijn van de directeur. Het Volksbühnebeginsel was uitgehold; met name de arbeiderskringen raakten niet voldoende geïntegreerd. De proletarisch-culturele grondslag van dit opzet is niettemin in het theater in Vlaanderen uniek gebleven.

LITERATUUR: D. Roels, 'Het ware volkstooneel', in *Het Tooneel*, jg. 11, nrs. 19-21, 24-25 (1925-1926); – id., 'De Vlaamsche Tooneelgemeenschap', in *Het Tooneel*, jg. 11, nr. 41 (1925-1926); – V.J.B(runclair), 'De Vlaamsche Tooneelgemeenschap', in *Het Tooneel*, jg. 12, nr. 4 (1926-1927); – D. Roels, 'Vlaamsche Tooneelgemeenschap. Toespraak bij 1e vertoning', in *Het Tooneel*, jg. 12, nr. 7 (1926-1927); – id., 'Dr. De Gruyter's betrekkingen tot de Vlaamsch Tooneelgemeenschap', in *Dr. Jan Oskar De Gruyter. 1885-1929. Zijn levenswerk*, 1934, p. 283-292.

CARLOS TINDEMANS* EN GEERT OPSOMER